

A szent Atyáktól kiszedegetett Tanulságok. ¹⁾

PÉCSI SIMONTÓL.

Ötödik Sectio. Textus XI.

Négyféle természet található az emberekben, egyik a ki azt mondja: A mi enyim, ugyancsak enyim sajátom, az mi tiéd, tiéd az s ám legyen tiéd. Ez a közép renden maradó természet, ki sem árt, sem használ. És némelyek mondják, hogy ez lett volna a sodomabeliek természeti. Másik a ki azt mondja: Az enyim tiéd, és a tiéd is enyim, ez a közönséges község természeti és barátsága. Harmadik ki azt mondja: Mind a ki enyim, tulajdonom, sajátom tiéd és élj bátorságosan véle, mind az te tulajdonod, sajátod legyen tiéd és maradjon neked, ez a szentek természeti. Negyedik ki azt mondja: A tiédet is enyimnek tartom, és a magamét is azt akarom, ugyancsak tulajdon magamé legyen. Ez a latrok, istentelenek természeti.

M a g y a r á z a t.

A. Négyféle természet található az emberekben. Ezer és számlálhatatlan természetek, szokások vadnak az emberekben, de az egymással alkuásról mind azok az előszámlált 4 természetben forognak.

B. Az mi enyim, enyim, az mi tiéd, tiéd. Ez oly természet, ki noha a másét nem bántja, se nem kapdos rajta, de ő

¹⁾ Pécsi Simon, a híres államférfi és szombatos főnök ily című művéből: „Az szent Atyáktól kiszedegetett Tanulságok, magyarra zsidóból fordítottatott, mind magyarozatjával egyetemben Peci Simontól az Isten törvénye szerető atyafiak kedviért és éppületekért“. A kézirat végén ez áll: „Anno mundi 5381,“ s a további latin szövegben az van foglalva, hogy e könyvet kissolymosi birtokos nemes M. (Mátéfi) János ur számára lemásolta anno domini 1629 Bet: János. E másolatból szemeltük ki e magvas tartalmu közleményünket, az irályt hiven megtartva, csak itt-ott alkalmazva a mai orthographiát. Ugyane tárgyú munkája Pécsinek egy más zsidó commentator után két—három anynyira kibővitve, saját kéziratában fennmaradt az unitarium collegium könyvtárában. K. J.

is senkinek jóval nem ügyekeznek lenni, igen magának való akaratatos, és sobrák, és noha közép renden és közön maradó természetnek mondja azért hogy a másét nem bántja, de gonoszabb abban, hogy senkivel jól nem teszen, kit Sodoma természetnek mond a kevélységért és fősvénységért, kiről ezt találd Ezech. 16, 49. 50. Imé ez volt a te nénédnek Sodomának bűne az kevélység, kenyérral bővölködése és vesztég heverő tobzódása, ez volt ő benne és az ő leányiban, hogy a szegénynek és szűkölködőnek kezét nem segítették, nem erősítették. Ládd-e, nem iratik Sodomárul az, hogy másoknak ártottak volna, de magokban kevélyek, fősvény gazdagok és a miatt bújálkodó paráznák voltak, és egyebeknek köztök való nyomorultaknak szegényeknek segítői nem voltak; magokban vétkeztek. Isten is igyenesen mennyei tüzével magokban vesztette el őket. Még az Lóth feleségéről is irván az bölcsek, hogy azért vált volna só bálvánnyá, hogy valami szegény uton járóknak, kik sót kérnek volt tőlle, fősvénylett volt kicsin sót adni, megtagadván hogy nincsen, maga is sóvá tétetett Isten ítéletiből miatta. Mert ugyanis ha az Istennek igaz ítéletinek prédikálásáért nem iratott volna az, úgy meg hiszem más féle bálvánnyá is, kövé fává vagy egyébbe lehetett volna; de sóvá a só tagadásért kellett lenni. Tanuljanak minden sobrák asszonyok férfiak rólla.

C. Az enyim tiéd, az tiéd is enyim. Ez jobb sokkal az elsőnél, mert az Isten az embert társaságos barátságos egymás segedelmére való állattá teremtette, ezzel is áll ez világnak közönséges maradása, költsönbe közölje egymáshoz való jó akaratját, értékét, erejét és segedelmét, de azért ennek jutalmát egymástól várják, egymástól el is vészik az emberek. Ezért híja nevezi itt kösség közönséges világ természetinek.

D. Az enyim is tiéd, az tiéd is magadé lehet, az szentek természeti. Ez az istenfélők és szentek természeti, hogy mindennek örömet használ és a mie vagyon szeretettel közli másokkal, de ők a más erejét munkáját javát jószágát ingyen bitangba, ha szintén elvehetnék tarthatnák is, de árrát megadják, egy szóval mindennek használnak, mástól magoknak ingyen való hasznót nem kívánnak, hanem vagy sok fáratságokra vagy fizetésekre. Ezt az példát találd Ábrahámában. Ingyen kínálták az temető helylyel Gen. 23, 15. 16. Jakob Esaura erővel reá kötötte ajándékát, ő tőlle semmit nem vött. Gen. 33, 8. 9. 10. Moses magáról Num. 16, 15. Samuel 1 Sam. 12. ilyen bizonságokat tesznek.

E. A tiéd is enyim s az magamé is magamé, latrok természeti, kik az másét is elprédálják ragadozzák, és a sajátjokat is mással nem közlik. Ezek csak másoknak romlására vadnak az magok telhetetlenséggel való hasznok keresésében.

Textus XII.

Négy természetet találsz az emberekbén: Egyik a ki könnyen haragszik, és könnyen békéllik engesztelődik. Ennek vesztesége megjó a nyereségből. Másik a ki nehezen haragszik s nehezen engesztelődik. Ennek nyeresége kijő az veszteségből. Harmadik a ki nehezen haragszik meg és könnyen megengesztelődik, szent ez. Negyedik a ki könnyen haragszik és nehezen engesztelődik, lator istentelen.

M a g y a r á z a t.

E két első természetben az a fogyatkozás, hogy a mennyire egyiket szerethetné benne, a másikkal esztét veszti, szeretné azt, a ki könnyen engesztelődik és hamar elmulik haragja, de nehéz hogy untalan minden kicsiden felpattan és haragoskodik szüntelen. Ismét: szeretné azt, a ki nehezen haragszik meg, sokat tőr vár, de azt nem szeretheted, hogy ha meg talál haragodni, módját nem találhatni az megengesztelésnek és békéllésnek.

Nehezen haragszik, könnyen engesztelődik: isteni természet ez, és az szentek is annak példáját nyomdékát emberi gyarlóságok szerént ügyekeznek követni, ennek ellenkezőjét az utolsót érted, micsoda titulussal illeti.

Textus XIII.

Négy természet találtatik az tanulókbán is. Első a ki könnyen hamar megért megfog elméjével mindent, de meg olyan hamar el is felejt s elveszti tanulását; ennek haszna oda leszen a veszteségbén. Másik a ki nehezen ért, nehezen tanul akarmit is, de a mit megtanulhat, nehezen felejté veszti el is; ennek vesztesége megjó a nyereségbén. Harmadik a ki könnyen ért s könnyen tanul és nehezen felejté el a mit tanulhat: ez a jó rész természet. Negyedik a ki nehezen ért, nehezen is tanul és azt is hamar elveszti elfelejté. Ez a gonosz természet és rossz rész.

M a g y a r á z a t.

Ennek haszna oda leszen a veszteségbén sat. Semmit nem használ gyors serény tanulása jó elméje, mivel a mely igen hamar kapja, meg olyan hamar elveszti elfelejté, haneha csak reménsége lehet, hogy a sokból imitt amott maradott valami kicsin elméjében.

Ennek vesztesége megjő a nyereségben sat. Ha nehezen és sok munkával jut is a szép tudományhoz és bölcseséghez, de annak hasznos és drágalátossága miatt megfordul haszna munkájának, és jobb ez az első résznél. Az harmadik rész legjobb és dicséretesb. Áldott az Mindenható Ur ki annak ajándékozója; és az is áldott a kinek abban része vagyon. Ha kinek penig az utolsó és negyedik rész adatott, imátsággal böjtöléssel engesztelje teremőjét az bővebb ajándékért és ne szünjék affelőli éjjel nappali szorgalmatos tanulástól fáradozástól a tanulásban, még annál nagyobb jószág s kedves dicséret is Isten és emberek előtt, ha az nagy szorgalmatossággal tudatlanságból tudománt szerez magának és a mint parasztul a magyarok mondani szokták: botból is borotvát ügyekezik csinálni, és afféle ne essék soha kétségben, nézzen imez mondásokra, soha nem lehet heában fáratsága, csak igazán fáradjon ő. És a ki azt mondja, hogy fáradtam én, de nem találhattam, ne hidgyed azt; Omnia conando facilis solertia vincit. Labor improbus omnia vincit.

T e x t u s X V I.

Négyféle természetűek a bölcsek körül forgolódnak és orczájok szinek előtt lakozók. Elsők spondia természetűek. Mások, rosta vagy lév szűrő természetűek. Harmadok, csap vagy rekesz természetűek. Negyedek semlye szita természetűek.

Az spondia oly, ki minden nedvességet magához vonson mind addig míg lefoly magáru is. Az rostában vagy lévszűrőben egyfelől a mi bemegyén, másfelől esmet által szovárkodik rajta. Az csap és rekesz kinyittatván a bort kibocsátja, és a seprejét megtartja. Az semlye szita, alól a lisztet kibocsátja és a semlyének való langját megszorítja megőrizi.

M a g y a r á z a t.

A. Spondia természetűek &. Az négyféle természetet négy dolgokhoz hasonlították itt a bölcsek, melyek találtatnak a bölcsek beszédi között nevedő és tanuló tanítványokban. Az spondia minden nedvességet magához vonson, megtelik meghizik vele és vesztég is tartja; azonban ha ki nem nyomják belőlle, ott marad míg ki nem szárad belőlle. Az dicséretes tanítvány ilyen, mind jót s mind gonoszt ért hall tanul a bölcsektől és azt meg is tartja végig magánál.

B. Rosta vagy lév szűrő természetű. &. Ilyen az, a ki mit hall egyfelől, másfelől mind elfelejti, mintha soha ingyen sem hallotta volna.

C. Usap vagy rekesz természetű. & Ezek ahhoz hasonlóak, a kik ha sokat elfelejtnek is, azokban az mit a bölcsektől látnak, hallnak, tanulnak, de az gyökerét, fejét, fő summáját az dolognak megtartják, annyira hogy mind testi lelki szükségekre üdvösségesen tisztességesen élhetnek vele, mint a borban és eczetben ha ugyan jól kivesznek is, de ismét mind az ágya sepreje ott ben derekason épen marad többet töltvén reá, ugyan jó bor íszt, és jó eczetet mutathatnak.

D. Semlye szita természetűek sat. Ennek a szitának formáját itt mi közöttünk nem látjuk. Az Misne tanítja: oly öreg karéju szita, melyet fellyül ismét más szitával éppen béborítottak. A felső szita penig nem afféle ló szőrből, hanem gypjuból lomboson szótt posztóval volt béborítva vonva, melynek a lombja belől a liszt felől esett. Így azért a lisztet az alsó szitában bétöltvén, a másikkal felljül béborítván, az alsó szita a derék lisztet alól kiszította, kibocsátta. De az szitálásban a langja és gyenge pora felhatván mind a felső szitának az posztójára lombjára ragadott, elég bőven, mely igazán a lisztnek csak langja semlyéje lévén, mikor így megszítáldott, felvévén s elválasztván egymástól a szitákat, a derék liszt a tekenyőben vagy dezván maradott a mire szitáltak, a derczéje korpája az alsó szitában. A liszt langja és semlyéje a felső szita lombján, melyet külön leráztván más edénbe, ez volt az igaz tiszta semlye. Melyhez hasonlítja a mély elmével és nagy ítéllettel bíró bölcsök tanítványait, ki olyan tudni illik, hogy a mit hall és tanul a bölcsektől, azokat nem csak el nem felejté és nem csak megtanulja tudja, hanem azt annál is sokkal inkább megékesített, frissített, szépített, és szép erősebb ékesebb fundamentumokkal, okokkal, módokkal adja, tanítja egyebek eleiben, kiben mindenek a kik azt osztán látják, hallják, tanulják, megismerik hogy ő általla az ő mesterének bölcsesége mint egy semlye szita által megtisztított, jobbatott, ékesített. Sőt ugyan az példázatot magyarázhatni arra is, a kinek e semlye szitához hasonlítottatik bölcsesége, hogy ennek vagyon arra való tudománya, kit csak közönséges helyen mutasson, mint a dercze és korpa; vagyon oly kit feletársaival tudós bölcsékkal közöljön, mint az derék tiszta liszt. Vagyon oly is, ki csak az mennyei angyali felső titkokat illeti, mely az profetiai bölcsességhez közelit vagy el is éri, kit nem lehet sem teszen közönségessé, hanem egygyel kettővel ha közli, mely már az értelemnek 24 gradussa felett való. Ez a felső liszt langjához tiszta semlyéhez hasonló.

Közli Kriza J.